

GALZA PRESS

Veselo i vážne, všetkým dobre padne včera, zajtra, dnes čítať GALZAPRESS

Informačný „kvartálnik“ nielen o Bytči a okolí,
nielen o histórii ale aj o súčasnosti

1

Ročník XI.
2023

V elektronickej podobe nás nájdete na:

www.collectorum.eu, www.velkabytca.sk

V dňoch 20.01.2023 až 26.02.2023 mala naša pani Katarína výstavu v kúpeľoch Nimnica. Túto výstavu vysvätil otec Marián Bér (z TV LUX Bratislava). Názov výstavy bol "Modlitba štetcom"

Mestský úrad bol v stredu 22. februára 2023 z dôvodu protestu miest a obcí pre verejnú zatvoreny.

Takto pred 10 rokmi sme začínali našim prvým číslom (1/2013). Doteraz sme spolu vydali 40 čísel. Staršie čísla je možné si vytlačiť u Františka Hrmela v Hornej ulici (Rázusová ul.) a nájdete ich aj na webe: collectorum.eu alebo www.velkabytca.sk

Spracoval PhDr. Martin Gácik

V mesiaci november 2022 sme naše Občianske združenie GALZA zaregistrovali do registra poberateľov **2 percent** zo zaplatenej dane občanom. Týmto by sme sa chceli s prosbou obrátiť na svojich priaznivcov a vopred im poďakovať za poukázanie 2 percent z nimi zaplatenej dane 100%. (daňovník zaplatí daň a to tak, že 98% z tejto zaplatenej dane z príjmu si zoberie Slovenská republika a 2% poukáže našmu občianskemu združeniu GALZA. Ďakujeme

GALZA PRESS
Informačný „kvartálnik“ nie len o Bytči a okolí, ktorý chce byť nápomocný k rozšíreniu zberateľských radov na bytčiansku...
V elektronickej podobe nás nájdete na:
www.collectorum.eu
Ročník I.
2013

PhDr. Martin Gácik
predseda združenia

Jozef Lulák
člen združenia

Barbora Záhumenská
členka združenia

Milí čitatelia, som historik, zberateľ. Zaujímam sa o novodobé dejiny. S mojimi kolegami Barbarou Záhumenskou a Jozefom Lulákom sme sa spoznali cez zberateľstvo, ktoré je našim spoločným koníkom. Po dlhšej úvahe sme sa rozhodli založiť občianske združenie s názvom GALZA. Názov je jednoduchý GÁcik, LuLák, ZÁhumenská. Viac si o nás prečítajte na stránke www.collectorum.eu. V kvartálniku chceme predstaviť čitateľom históriu bytčianska a Bytče. Chceme ma priblížiť udalosti, ktoré boli kedysi súčasťou života a na ktorých sa obyvateľstvo spolupodieľalo no dnes je to už dávno zabudnuté. Veríme, že kvartálnik, bude prínosom hlavne pre mladú a budúcu generáciu, aby sa dozvedeli niečo o minulosti a bude prínosom pre staršiu generáciu až si zaspozná na časy dávno minulé. Tešíme sa na spoluprácu s Vami čitatelia.

Prečo „kvartálnik“? Pretože – bude vychádzať štyrikrát do roka, každý štvrtok na konci kvartálu. V elektronickej podobe ho nájdete na internetových stránkach www.collectorum.eu vo farebnej verzii. V čiernobielym vyhotovení sa bude tlačiť v náklade sto kusov na šiestich listoch, t.j. dvanástich stranách. Grafickú stránku bude mať na starosti p. Peter Drábek, ktorý vytvoril aj internetové stránky – subdomény na collectorum, t.j. GALZA, KF Bytča, ZK Hlínik nad Váhom a Hlasy a hlasy Bytče. Občianske združenie úzko spolupracuje s filatelistickým klubom KF 53-38 a Zberateľským klubom Hlínik nad Váhom. V tomto klube je zastúpené široké spektrum zberateľstva od zbierania známok, pohľadníc, sirkových nálepiek, papierových platičiek mincí, odznakov, zapalovačov, chladných zbraní.

V našom kvartálniku budeme mať na starosti rozhovory s ľuďmi, ktorí majú čo spoločné so zberateľstvom a radi sa k nemu blúdia. Nielen zberatelia, ale aj ľudia, ktorí majú v obľube rôzne koníčky ako sú holubári, včelári, rybní, poľovníci a ti, ktorí sa aktívne venujú nielen zberateľským činnostiam. V rybných rozhovoroch budeme rozoberať nielen časy dávno minulé, ale aj prítomnosť a blízku budúcnosť. Témy, ktoré zaujmú nielen staršiu v zberateľstve ostrieňajú generáciu, ale aj mladých nadšencov pre ktorých bude náš kvartálnik nápomocný a mnohokrát návodom ako správne pokračovať v ich koníčku. S radosťou teda vyzývame všetkých, ktorí majú čas a chuť sa k nám zberateľom pridať, nech tak urobia čím skôr a kontaktujú nás. Rovnako tak by som rada poprosila všetkých, ktorí majú rôzne materiály, či už o histórii Bytče, alebo iného zberateľského zamerania aby nás taktiež kontaktovali. S radosťou prijíame všetky Vaše dotazy, pripomienky, podnety a nápady a budeme sa tešiť na nových členov.

Galza informuje

V tomto objekte sídlili veterinári v Bytči

Dňa **3.2.2023** vo veku 71 rokov (*26.3.1952) nás navždy opustil MVDr. Jozef Zachara. Posledná rozlúčka sa uskutočnila 6.2.2023 o 14:00 v dome smútku na cintoríne v Bytči.

Dňa **5.2.2023** vo veku 43 rokov nás navždy opustil Ing Marek Lokaj (*23.01.1980). Pohrebné obrady boli vykonané 8.2.2023 v Bytči. Marek mal veľa aktivít a jednou z nich je aj Mestská kaviareň v Bytči (sinice 2007).

Jana Langerová rodená Čmárová bola dcéra Eugena Čmára (1883 - 1975) a Márie Čmárovej rodenej Ballyovej (1895 - 1968), mala brata menom Július Čmár (1914 - 1999) a sestry Valériu Čmárovú (1925 - 1993) a Máriu Mahdíkovú rodenú Čmárovú (mama mojej mamy 1928 - 1992). Manžel sa volal František Langer (1923 -1996) a pochádzal z Hliníka nad Váhom by sa dožila 15.1.2023 **90** rokov.

Spracoval PhDr. Martin Gácik

Dňa 28.1.2023 nás navždy opustil Branislav Hvorečný (*14.12.1977) vo veku 45 rokov. Posledná rozlúčka sa uskutočnila 4.2.2023 o 13:00 v kostole v Hrabovom a je pochovaný na mestskom cintoríne v Hrabovom. Na fotografii zľava Igor Hvorečný (brat), Stano Michalík, Branislav Hvorečný, Tibor Jackuliak, Milan Kalaš, Miloš Salva, Branislav Chupek, dieťa je Katarína Kušťánová - Braňova neter. V prednom rade sú členovia kapely v zadnom rade kamaráti. Foto: Renáta Gáliková rod. Hvorečná - sestra. Fotografia zo dňa vojenskej prisahy. Slúžil v Novom Meste nad Váhom. Začiatok vojenskej služby 1.4.1996 a koniec 23.7.1997.

Fotografia z kulturáku – leto 1994, Bytča, na ktorej je aj Braňo a práve spieva jeho vlastnú skladbu, bol autor hudby a aj autor textu.

*Tajomný ostrov splnených snov,
ešte nikdy som tam nebol.
Tajomný ostrov splnených slov,
chcem tam ísť len s tebou.
Neviem ho nájsť,
neviem ho nájsť,
Nikdy ho,
ne - náj - dem.*

Braňa sme poznali aj pod prezývkou Brendy, Žiro a Malý Žiro

Na fotke zľava: s gitarou Milan Kalaš (Sako) - el. gitara, brat Igor Hvorečný (Kragujevič, Krago) - el. gitara, Branislav Hvorečný (Žiro, Malý Žiro a Brendy, najčastejšie Brendy) - basová gitara, Branislav Chupek (Kvakarón, Kýbel) - bicie, za stolom sedí Viktor Talafa. Koncert natáčal Richard Tlust'ák (Šakal). Mix zvuku robil Marián Cigánik. Názov projektu bol The Silhouets.

Pribudlo do našej knižnice

Spracoval PhDr. Martin Gácik (Maco)

Gratulácia

Dňa 14. marca 2023 oslávil Jaroslav Macek svoje životné jubileum 50 rokov. Týmto mu chceme pogratulovať a popriať pevné zdravie. Jaroslav Macek pôsobí v súčasnosti ako sudca Okresného súdu v Žiline, kde vykonával aj funkciu predsedu Okresného súdu v Žiline. Vyštudoval bytčianske gymnázium a právo na Univerzite Komenského v Bratislave. Je autorom a spoluautorom odborných publikácií a nositeľom ocenení.

Ocenenie Biela vrana:

Ako sa uvádza na webovej stránke www.zilina.sk: „Ocenenie s názvom Biela vrana. Toto ocenenie je udeľované každoročne od roku 2008, kde sú vyznamenávané spoločensky prínosné osoby. Od roku 2019 ocenenie udeľuje občianske združenie Bystriny a laureátov ocenenia vyberá Rada Bielej vrany. Viac informácií a mená ocenených čitateľ nájde na webovej stránke www.bielavrana.sk. Jaroslav Macek toto ocenenie dostal v roku 2020. Ocenenie získal predovšetkým za jeho príspevok k vybudovaniu takzvaného protischránkového registra. Tento register začal fungovať na žilinskom okresnom súde v roku 2017, kedy prebral dovtedajšiu agendu Úradu pre verejné obstarávanie.

Predseda Okresného súdu Žilina vybudoval protischránkový register, ktorý núti firmy obchodujúce so štátom priznávať ich skutočných vlastníkov.“

Monika Tódová, americká veľvyslankyňa Bridget Brink, Jaroslav Macek a Eva Mosnáková. Foto – americké veľvyslanectvo. Zdroj: <https://dennikn.sk/minuta/2181874/>

Ocenenie veľvyslanectvom USA

Veľvyslanectvo USA oceňuje slovenské osobnosti každý rok pri príležitosti Medzinárodného dňa ľudských práv (10. 12.)

Veľvyslanectvo USA ocenilo za ochranu ľudských práv Evu Mosnákovú, Moniku Tódovú a sudcu Jaroslava Maceka.

Eva Mosnáková sa narodila v roku 1929 v zmiešanom manželstve židovského otca, zverolekára a kresťanskej matky. Detstvo prežila v Handlovej. Ocenenie získala za to, že šíri svoj životný príbeh a tým prispieva k budovaniu tolerantnej spoločnosti.

Cenu Jána Kuciaka za transparentnosť dostal predseda Okresného súdu v Žiline Jaroslav Macek za presadzovanie transparentnosti pri obchodovaní so štátom a za pomoc verejnosti pri vynucovaní zodpovednosti štátu.

Fotky sú prevzaté z

<https://fpedas.uniza.sk/sk/zamestnanci/vseobecne-informacie/oznamy/ziskanie-ceny-jana-kuciaka-za-transparentnost>

Spracoval PhDr. Martin Gácik

Bytčania a Bytčiansko v roku 1943

V tomto čísle budeme pokračovať v udalostiach ktoré sa odohrali v okrese Veľká Bytča. Pre upresnenie skončili sme na strane číslo 6, Galzapress číslo 4 rok 2022. Čerpáme z materiálov zo Štátneho archívu v Žiline, rok 1943, fond prezidiálne, Okresný úrad, krabica číslo 32.

Pokračujeme v dokumente pod číslom jednanja 162 dôverné 1943 zo dňa 01. 07. 1943.

K tomu na udržovanie verejného poriadku a bezpečnosti nariadujem:

1, Žandárska stanica Veľké Rovné odošle na nižšie uvedené miesto hlavného dôstojníka J. Valacha a strážmajstra Cypriána Brezovského.

2, žandárska stanica Veľká Bytča odošle hlavného dôstojníka R. Tapušíka, strážmajstra Štefana Tománka a strážmajstra Vojtecha Šebíka, oboch v rovnošate a hlavného dôstojníka R. Tapušíka v civile.

3, Žandárska stanica Dlhé Pole odošle Mateja Kasáka a strážmajstra Františka Ručkayho, žandár Kozák v civile a strážmajster Ručkay v rovnošate. Okrem toho na výpomoci sa zúčastní žandárska stopovacia stanica a 1 – 3 žandári so služobným automobilom, ktorý bude k dispozícii okresnému náčelníkovi a s jeho dohodou na preskupovanie jednotlivých hliadok, kde to hlavný dôstojník zástupca Chlupis za potrebné uzná.

Určení žandári dostavia sa dňa 04. 07. 1943 najneskôr o 07.00 hodine na žandársku stanicu Veľké Rovné v obchádzkovej výstroji to znamená v čistej a bezvadnej rovnošate, sivá čapica, pištoľ, čižmy a rukavice. Pred zaujatím svojich miest poučím jednotlivcov o význame a dôležitosti služby a ich úkoloch, odkiaľ budú rozoslaní na svoje stanovišťa.

Podľa taktického plánu strážmajster Cyprián Brezovský s jedným príslušníkom žandárskej stopovacej stanice Žilina bude vykonávať bezpečnostnú službu v obci Veľké Rovné a pri príchode pána ministra vnútra Alexandra (Šaňa) Macha udržujúc sa táto hliadka v blízkosti slavobrány a ihneď po nastúpení strážnej služby riadi táto hliadka premávku povozov a peších v obci a poučuje peších návštevníkov, aby sa pridržovali svojej strany cesty a nepripustí osobám na bicykloch premávku od Veľkého Rovného smerom na miesto kongresu.

U kilometra 11.06 Čepala, vykonáva premávkovú službu 1 žandár zo žandárskej stopovacej stanice Žilina.

U kilometra 12.05 Ninisovce, vykonáva premávkovú službu strážmajster František Ručkay.

U kilometra 12.03 Uhelné, vykonáva premávkovú službu jeden príslušník žandárskej stopovacej stanice Žilina,

U kilometra 13.06 Bieščary, vykonáva premávkovú službu strážmajster Štefan Tománek.

U kilometra 15.04 Parkovište áut a koní, vykonáva bezpečnostnú s poriadkovú službu žandár Matej Kasák a riadi osobné autá po vystúpení hostí na parkovište.

Na samote Ivor u kilometra 16.06 koná premávkovú službu strážmajster Vojtech Šebík, zamedzí povozom stáť na okraji cesty, ale tieto smejú parkovať iba na ceste vedúcej na osadu Ivor, teda na ceste, ktorá vedie k rímsko katolíckej ľudovej škole.

Na Lúke Medzi Hájnicami, kde sa kongres koná vykonáva bezpečnostnú službu hlavný dôstojník R. Tapušík a veliteľ žandárskej stopovacej stanice žandár hlavný dôstojník Jurzmík v civile.

Hlavný dôstojník J. Valach bude vykonávať bezpečnostnú službu v blízkosti, kde sa kongres odbýva a k tomu účelom sa mu pridelujú 3 žandári, ktorí budú dopravení po prechode pána ministra vnútra Alexandra Macha zo svojich predošlých stanovišť, to znamená z čísla 2, 3 a 4 do lesíka nad miestom, kde sa kongres bude odbývať. Tieto hliadky rozostaví hlavný dôstojník J. Valach tak, aby mali čo najlepší rozhľad na všetky strany. Po ukončení kongresu a pred odjazdom pána ministra Alexandra Macha budú tieto hliadky, nad ktorými kontrolou služby je určený hlavný dôstojník J. Valach včas dopravené na svoje predošlé stanovišťa, aby bol zaistený hladký priebeh odchodu hostí a premávka nebola hatená.

Stanovište okresného žandárskeho veliteľa hlavného dôstojníka Chlupisa bude po celý čas na mieste kongresu, kde môže byť v prípade porušenia poriadku alebo bezpečnosti vyhládaný, kde mu musia byť tiež každé vyskytnutie sa závady ihneď hlásené. Odchod pána ministra vnútra Alexandra Macha z kongresu nebol dosiaľ presne určený a preto odchod hliadok na svoje stanice nariadim osobitne. Príslušníci žandárstva určení na túto službu môžu použiť k ceste do Veľkého Rovného bicyklov. Na konci sa nachádza pozdrav „Na stráž!“ Podpísaný je žandár Chlupis.

Notár Valent Melliš, notársky tajomník – vedúci notár vo Veľkej Bytči okrem iného spomína následovne: „Obec Veľká Bytča v mesiaci máj 1943 podala u Okresného úradu Veľká Bytča žiadosť o vyvlastnenie časti nádvoria židovskej synagógy na rozšírenie príjazdovej cesty do Pivovaru v Bytči.“

Z dokumentu pod číslom 23.629/3-1942 ÚŠB ktorý vypracovala Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave dňa 01. 08. 1942 vo veci Fingovaný obežník Úradu propagandy – stopovanie, pod označením Prísne dôverné! Veľmi prísne! Dáva na vedomie okrem iných aj okresnému náčelníkovi do Veľkej Bytče. Dokument je z roku 1942 no našli sme ho v krabici číslo 32 prezidiálne rok 1943. Podpísaný je prednosta ÚŠB v zastúpení a podpis je nečitateľný.

„Tunajší úrad zistil, že bol vydaný fingovaný obežník Úradu propagandy v Bratislave. Obežník má číslo 2.564/prezidiálne/II-1942 a je datovaný dátumom 31. 07. 1942. V obežníku medzi iným je vysvetlená terajšia vojnová situácia v tom zmysle, že Japonsko opustilo svojich spojencov a bojuje na vlastnú päsť. Obežník dáva príkaz, aby miestne veliteľstvá Hlinkovej gardy v súčinnosti s miestnymi organizáciami Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a

ostatnými spolkami zvolali v každej obci okresu manifestáciu občianstva, pri ktorej by občania prijali rezolúciu a v zmysle tejto poslali vláde telegram tohto znenia: „Vedení túhou po ukončení terajšej strašnej vojny, žiadajú si občania tunajšej obce zavrieť čo najskôr kompromisný mier.“

Obežník je písaný na obyčajnom papieri, na jednej strane litografovaný a podpísaný šéfom Úradu propagandy Tidom Jozefom Gašparom. Horeuvedený obežník je vydaný dosiaľ nezistenými osobami. Vzhľadom na obsah uvedeného obežníka je pravdepodobné, že tento bol zaslaný všetkým okresným úradom, miestnym veliteľstvám Hlinkovej gardy, miestnym organizáciám Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a žandárskym staniciam. Upravujem preto pánov prednostov úradov, aby ihneď vyrozumeli všetky žandárske stanice, všetky miestne veliteľstvá Hlinkovej gardy a všetky miestne organizácie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v ich úradnom obvode, na horeuvedený fingovaný obežník, že obsah nesmie byť daný na známosť verejnosti a súčasne, aby im bolo nariadené stopovať po pisateľoch a rozširovateľoch uvedeného fingovaného obežníka.“

Žandárska stanica vo Veľkej Bytči dňa 03. 08. 1942 pod číslom jednania 221-dôverné/1942 tento príkaz prijala.

Ústredňa štátnej bezpečnosti dňa 30. 08. 1943 pod číslom 26.810/3-1943 ÚŠB vo veci Karol Blažek a spol. - pokus o prepašovanie Žida Pavla Löwyho z Protektorátu na Slovensko. Adresát je okresný náčelník vo Veľkej Bytči.

„V predmetnej veci žiadam o zaslanie odpisu trestného oznámenia, podaného svojho času Žandárskou stanicou v Dlhom Poli na Karola Blažeka, Ľudovíta Trháča a Pavla Mošulíka – Piliara. Súčasne zistite a oznámte, v akom štádiu sa nachádza, poťažne s akým výsledkom skončilo trestné pokračovanie vedené proti hore menovaným u Krajského súdu v Trenčíne. Karola Blažeka, ktorý toho času pracuje v Škodových závodoch v Dubnici vypočujte, či pozná nejakú Dušekovú. Táto totiž Židovi Löwyho obstarala taxík vo Vsetíne, s ktorým potom Žid Löwy cestoval na hranice. Dušeková je údajne slovenskou štátnou príslušníčkou.“

Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave pod číslom 12/dôverné – 1943 dňa 11. 09. 1943 vo veci Protištátne živly – zostavenie zoznamu pre konfináciu. Označenie na dokumente je „Prísne dôverné!“ a „Do vlastných rúk!“ Adresátom je okrem iných okresný náčelník vo Veľkej Bytči.

„Vývoj posledných politicko – vojenských udalostí cieľom zachovania vnútorného klľudu a poriadku, vynucuje si prípravu prevenčných policajných opatrení. Do rámca týchto patrí aj príprava osôb pre potrebu prípadnej konfinácie. Z príkazu Ministerstva vnútra oddelenie číslo 15 preto preskúmajte a doplňte zoznamy štátobezpečnostne nespoľahlivých osôb svojho správneho obvodu, pri čom prichádzajú v úvahu zvlášť:

1, osoby, ktoré boli pre vážnejšiu protištátnu činnosť najmä komunistickú vyšetřované alebo odsúdené

2, osoby o ktorých Vám je známe, že boli pre vážnu politickú protištátnu činnosť zaistené a svojím doterajším chovaním nedávajú záruku, že by prípadné nepokoje nepodporovali alebo sa ich inak nezúčastnili.

3, osoby, ktoré boli exponentami bývalých československých strán a poslednej dobe prejavujú náznaky politickej aktivity, alebo sú známe svojím protištátnym zmýšľaním a na prípad vnútorného nepokoja by prichádzali v úvahu ako organizátori alebo pomáhači.

Do zoznamu pojmite len potrebný počet a venujte tiež pozornosť Maďarom, na Slovensku žijúcim Čechom a Židom. Zoznamy vyhotovte dvojno a opis predložte tunajšiemu úradu do 25. 09. 1943. Prvopis si uchovajte pečlivo ako dôverný. Súčasne oznáme, či konfináciu môžete previesť aj vo Vašom obvode alebo či je potrebný ich odsun pre nedostatok vhodných miestností.“

Pod číslom 718/1943 prezidiálne bol vo Veľkej Bytči okresným náčelníkom dňa 29. 09. 1943 vypracovaný zoznam. Zoznam osôb štáto – bezpečnostne nespoľahlivých, ktoré prichádzajú v úvahu pre konfináciu:

1, Ignác Dorník, príležitostný robotník, bydlisko Maršová, odsúdený Krajským súdom v Trenčíne pod číslom Trestného konania 499/40 pre prečin rušenia ob. Mieru, pre hanobenie republiky a jej ústavných činiteľov a hanobenie cudzieho štátu.

2, Filip Jarina, stolár, Dolný Hričov, bol odsúdený do zaisťovacieho tábora v Ilave na príkaz ÚŠB číslo 11262/4 – 1943- teraz sa chová nezávadne.

3, Lukáš Uriček, továrenský robotník, Predmier, odsúdený Krajským súdom v Trenčíne pod číslo Trestného konania 74/41 – 14 pre prečin hanobenia republiky.

4, Ján Dorník, strojný zámočník, Hliník nad Váhom, je všeobecne známy ako komunista pre ktorú činnosť bol viackrát vyšetřovaný. Je všeobecne známy z maľovania rôznych protištátnych komunistických hesiel,.

5, Štefan Husár, robotník, Hliník nad Váhom, je všeobecne známy ako komunista pre ktorú činnosť bol 3 krát potrestaný podľa zákona na ochranu republiky.

6, Róbert Marčiš, kefár, Veľká Bytča, je všeobecne známy ako tuhý komunista, a bol v roku 1939 pre založenie tajnej komunistickej organizácie zatknutý, potrestaný a v Ilave zaistený.

7, Rudolf Šamánek, murár, Veľká Bytča, je všeobecne známy ako tuhý komunista, čo i sám priznáva, pre ktorú činnosť bol už viackrát vyšetřovaný, potrestaný a zaistený.

8, Štefan Špánik, roľník, Veľká Kotešová, je známy z protištátneho zmýšľania z roku 1939 a bol zaistený v Ilave.“

Okresný náčelník vo Veľkej Bytči Jozef Čajka dňa 23. 09. 1943 pod číslom jednania 723/1943 prezidiálne vo veci Karol Blažek a spol. - pokus o prepašovanie Žida Pavla Löwyho z Protektorátu Čechy a Morava na Slovensko k číslu jednania 25.800/2-1943-ÚŠB pre Ústredňu štátnej bezpečnosti do Bratislavy uvádza:

„Odpis trestného oznámenia, podaného dňa 23. 09. 1942 pod číslom 1058/42 žandárskou stanicou v Dlhom Poli na Ľudovíta Trháča a Karola Blažeka spolu so zápisnicou o vypočutí Karola Blažeka predkladám. Súčasne oznamujem, že Krajský súd rozsudkom zo dňa 30. 01. 1943 číslo trestného konania 1387/42 – 18 odsúdil obžalovaného Ľudovíta Trháča na 6 mesiacov žalára ako hlavný trest a na 3 ročnú stratu úradu a na 3 ročnú stratu volebného práva do obce ako tresty vedľajšie. Tento trest bol obžalovanému udelený podmienčne na skúšobnú dobu 2 roky. Spomenutý rozsudok sa o druhom obžalovanom Karolovi Blažekovi nezmieňuje.“

Okresný úrad vo Veľkej Bytči pod číslom jednania 764/1943 prezidiálne vypracoval okresný náčelník vo Veľkej Bytči Jozef Čajka zoznam. Zoznam osôb českej národnosti majúcich v okrese Veľká Bytča živnostenské oprávnenie.

1, Jozef Andrejsek, Veľká Bytča, zahradníctvo
2, Karol Kríž, Veľká Bytča zubný technik
3, Mária Kohoušková, Veľká Bytča, drogeria
4, František Varada, Veľká Bytča, murársky majster
5, Bohumil Ondrušek, Hliník nad Váhom, murársky majster
6, Ján Nevola, Hvozdnica, spracovanie dreva parnou párou a obchod s drevom
7, Richard Ondruch, Veľké Rovné toho času Moravská Ostrava, podnikateľstvo v stavebníctve

8, František Krahula, Veľké Rovné, podnikateľstvo v stavebníctve
9, Jaroslav Zátopek, Veľké Rovné, prenájom hostinca
10, František Bayer, Hrabové, kramarstvo (kramar to znamená majiteľ malého obchodíka, poprípade majiteľ jarmočného stánku)
11, František Vítek, Predmier, mäsiar a udenár
12, Albín Janda, Predmier, mäsiar a udenár

Z dokumentu, ktorý vypracoval Okresný náčelník vo Veľkej Bytči Jozef Čajka s dátumom 03. 09. 1943 sa dozvedáme o Františkovi Strážnickom z Veľkej Bytče, bytom Sládkovičova ulica číslo 121. Žandárska stanica vo Veľkej Bytči mala príkaz kontrolovať zachovávanie príkazov a vykonávať prísny policajný dozor. Z Výmeru pod číslom 689/1943 prezidiálne s dátumom 31. 10. 1943 sa dozvedáme: „Na Františka Strážnického, obyvateľa Veľkej Bytče uvažujem v zmysle výnosu ÚŠB číslo 28,375/III-1943zo dňa 25. 08. 1943 na základe článku V, zákona číslo 102/1929 Sb. z. a s použitím odseku 2, paragrafu 5 zákona číslo 131/1936 Sb. z. a uvažujem prísny policajný dozor.“

Menovanému zakazujem návštevu verejných miestností a po 21.00 hodine sa nesmie zdržovať na verejnom priestranstve. Proti tomuto výmeru sa možno odvolať v lehote 15 dní počítaných dňom nasledujúcim po doručení u okresného úradu vo Veľkej Bytči.

Ústredňa štátnej bezpečnosti v Bratislave pod číslom jednania 36.987/4-1943 ÚŠB zo dňa 03. 11. 1943 vo veci Komunistická protištátna akcia na Slovensku - úprava. Na dokumente je označenie „Prísne tajné!“. Dokument je určený okrem iného aj okresnému náčelníkovi Jozefovi Čajkovi do Veľkej Bytče. Na konci dokumentu ja pozdrav „Na stráž!“ a podpísaný je prednosta ÚŠB v zastúpení, podpis je nečitateľný.

„Podľa dôverných správ si v tomto roku (1943) chystajú komunisti na Slovensku rôzne letákové akcie z príležitosti 26. výročia nastolenia komunistického režimu v SSSR (Zväz sovietskych socialistických republík a predtým v roku 1943 sa zväz vyslovoval ako sväz, tak preto SSSR a nie ZSSR), to jest ku dňu 07. 11. 1943.“

Tieto akcie budú pozostávať ponajviac z rozširovania rôznych protištátnych letákov, maľovania protištátnych hesiel, prípadne i vyvesovania komunistických zástav. Nie je vylúčené, že v niektorých miestach, zvlášť v priemyselných strediskách budú pripravovať i stávky robotníkov, aby takto demonštratívne oslávili spomínané výročie. Žiadam pánov prednostov úradov, aby zariadili na dni 5.11. 6. 11. a 7. 11. 1943 najmä vo večerných hodinách a nočných hodinách, stále pozorovanie, aby eventuálne k spomínaným akciám nedošlo. V prípade, že by bezpečnostné orgány na takéto opatrenia sami nestačili, nech sú pribratí spoľahliví členovia Hlinkovej gardy a FS (a čo na to Wikipédia? Následovné: Freiwillige Schutztaffel, Dobrovoľnícka ochranná letka, skrátene FS, bola polovojenská organizácia vytvorená nemeckou menšinou na Slovensku v rokoch 1938 až 1944 podľa vzoru Sturmabteilung SA. Slúžila slovenskej vláde popri Hlinkovej garde ako pomocná policajná jednotka, najmä na stráženie a ochranu majetku, ale aj pri prenasledovaní a deportáciách Židov. V septembri 1944 sa z dobrovoľníckej ochrannej eskadry vynorila nemecká Domobrana a pôsobila ako domáca stráž). Kladné poznatky hláste mi obratom písomne a v prípade väčších akcií telefonicky.“

Žandárska stanica vo Veľkej Bytči dňa 03. 11. 1943 pod číslom jednania 294 „dôverná“ - 1943 vo veci 28. október, bezpečnostné opatrenie hlási Okresnému náčelníkovi do Veľkej Bytče Jozefovi Čajkovi následovné: „Oznamujem, že z príležitosti 28. októbra 1943 nebola v obvode tunajšej žandárskej stanice prevedená žiadna protištátna alebo letáková akcia, ktorú chystali previesť ilegálne živly. Bezpečnostné opatrenia v dňoch 27. 10. až 30. 10. 1943 boli v obvode tunajšej žandárskej stanice vykonané v širšom rozsahu, za pomoci spoľahlivých členov Hlinkovej gardy a BV (nieje bližšie napísané, čoho je to skratka), ktorí sa tejto služby v určenom počte zúčastnili. Pri týchto službách nebola nikde zistená žiadna záhada.“ Okresný náčelník vo Veľkej Bytči Jozef Čajka vypracoval hlásenie pod číslom 828/1943 prezidiálne dňa 05. 11. 1943 s označením „Prísne tajné!“ vo veci: Komunistická protištátna akcia na Slovensku – úprava. Hlásenie vypracoval pre Okresného žandárskeho veliteľa vo Veľkej Bytči.

Z hlásenia citujeme: „Podľa dôveryhodných správ i v tomto roku chystajú komunisti na Slovensku rôzne letákové akcie z príležitosti nastolenia komunistického režimu v Sovietskom zväze (07. 11. 1917 a teda výročie 07. 11. 1943).“ Okresný náčelník Jozef Čajka požadoval opatrenia na dni 05.11., 06. 11. a 07. 11. 1943 a to najmä vo večerných a nočných hodinách. Na výpomoc ak by žandári nestačili, mali pomáhať spoľahliví členovia Hlinkovej gardy.

Na hlavičkovom papieri Hlinkovej slovenskej ľudovej strany pozýva obvodný tajomník strany okresného náčelníka Jozefa Čajku na účasť na okresnej politickej škole. Pozvánka má číslo jednania 178/957/1943 -T/B. S dátumom 09. 12. 1943. Obvodný sekretariát strany sídlil vo Veľkej Bytči na ulici Pribinova 45. Text: „Dovoľujem si Vás pozvať na Okresnú politickú školu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, ktorá bude dňa 12. decembra 1943 v Katolíckom kultúrnom dome. Začiatok programu je o 09. 45 hodine.“

Zo zápisu notára

Dokončenie zo Galzapressu 4/2022 – strana 12.

Podnik Pivovar a sladovňa účastiná spoločnosť sa rozšíril o správnu budovu, o stavbu garáže remeselných dielni spolu so skladišťom tovaru, postavenou ladnicou a vybudovanými bunkami na hotový výrobok o obsahu 2500 hektolitrov s celkovým vlastným nákladom 2 milióny 700 tisíc Korún slovenských a zvýšením movitých zariadení v hodnote 1 milión Korún slovenských. Podnik má výrobnú kapacitu 50 tisíc hektolitrov ročne a zamestnáva cca 82 ľudí. Má 4 režijné sklady a to v Žiline, Čadci, Trenčíne a v Piešťanoch, ktoré zamestnávajú cca 20 ľudí. Notár zasa pripojil snímku číslo 9 celkový vzhľad a snímku číslo 10 správnu budovu, no nenašli sme tieto fotografie.

Firma Jozef Kalaš svoj podnik na výrobu lyží, sánok, hokejok, člnkov a ladničiek rozšírila o vybudovanú veľkú dielňu v ktorej zamestnáva cca 24 osôb. Odbornú ručnú dielňu doplnil: kotolňou, sušiarňou, ohýbarňou a parárňou a ku tomu príslušným movitým zariadením v hodnote 600 tisíc Korún slovenských. Podnik sa stále rozširuje. Foto číslo 11 sa v archíve nenachádza.

3, Kultúra: Vo Veľkej Bytči farský úrad buduje stavbu rímsko katolícky dom – fara s nákladom v sume 800 tisíc Korún slovenských. Na túto úhradu prispeje

- a, politická obec sumou 150 tisíc Korún slovenských
- b, župná podpora je suma 100 tisíc Korún slovenských
- c, patronát je suma 100 tisíc Korún slovenských
- d, urbárska obec sumou 100 tisíc Korún slovenských
- e, cirkev sumou 50 tisíc Korún slovenských

Na ostatnú potrebu úhrada doposiaľ zadovážená nieje. Fotografický snímok číslo 12, ktorý notár priložil sme nenašli.

4, Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť: Politická obec Veľká Bytča dňa 04. 07. 1941 objednala hasičský motorový stroj s kropiacim prístrojom pre kropenie ulíc mestečka. Stroj pred pár dňami došiel od firmy Stratílek Vysoké Mýto (Protektorát Čechy a Morava) a vyžiadal si náklad v sume 185 tisíc Korún slovenských. Suma 40 tisíc Korún slovenských uhradili z hasičského fondu pri Ministerstve vnútra a ostatok nákladu hradí obec v rámci svojej hotovizne pre tento účel venovanej. Zmiený hasičský a kropiaci voz je vítanou okolnosťou občanov samej obce a okolitého kraja.

5, Dopravníctvo: Ministerstvo dopravy a verejných prác, rezort V. P. 100% nákladom štátu buduje popri teraz jestvujúcom železobetónovom moste na Váhu železobetónový most, ktorý vyžiada si nákladu v sume cca 14 miliónov Korún slovenských. Železobetónový most bude spojnicou na magistrálu Makov - Protektorát Čechy a Morava. Most tohto roku bude dokončený a verejnej premávke odovzdaný. Potom doterajší železobetónový most bude pravdepodobne rozobratý a pre iné menšie stavby mostov upotrebený.

6, Elektrizácia a telefonizácia je bez záznamu.

7, Rôzne iné stavby: Obec Veľká Bytča v rámci svojho investičného programu v roku 1942 započala so stavbou obecného domu (fotka číslo 13 sa nenachádza v archíve – budova dnešného Mestského úradu) s obytným domom (foto číslo 14 sa nenachádza v archíve) a hasičského skladišťa vo Veľkej Bytči (foto číslo 15 sa v archíve nenachádza).

V obecnom dome budú umiestnené: v suteréne bude obecné múzeum a verejná čítareň na prízemí bude notársky a matričný úrad, na poschodí bude zasadacia sieň a učtáreň obce. V príľahlom obytnom dome budú umiestnené byt domovníka a naturálne byty notárov.

V hasičskom skladišti budú umiestnené všetky hasičské stroje a veci CPO (civilná protiletická ochrana), v poschodí bude naturálny byt obecného strojníka, strážnica a čítareň hasičov. Celkový náklad bude činiť sumu 4 milióny Korún Slovenských na ktoré politická obec Veľká Bytča prispeje sumu 2 milióny 583 tisíc 116 Korún slovenských aj 50 halierov, župa svoju podporu dá v sume 150 tisíc Korún slovenských, javiaci sa schodok potreby v sume 1 milión 266 tisíc 883 Korún slovenských aj 35 halierov obec Veľká Bytča mieni vykryť podporou zo zbytkov Pomocného fondu pri Ministerstve vnútra v zmysle článku III paragrafu 3 odseku 2 zákona číslo 169 z roku 1935 Sb. s. Perspektívu práve budovanej stavby obecného domu, ktorá takto bude vypadáť pripojujem v snímke číslo 16, (snímka číslo 16 sa v archíve nenachádza).

Spracoval PhDr. Martin Gácik

Kalendárium výročí historických osobností mesta Bytča – rok 2023 /I./

JANUÁR 2023

Narodil sa v rodine židovského advokáta v Bratislave. Rodina sa neskôr presťahovala do Bytče, kde prežil detstvo. Študoval v miestnej meštianskej škole. Potom navštevoval gymnázium v Spišskej Novej Vsi a v Žiline. Začiatkom 1939 roku mu otec zabezpečil vďaka osobným kontaktom, odchod na strednú školu do Anglicka. Mal tiež pracovať na

SCHWARZ Ivan Otto

* 11.12.1923 Bratislava

† 4.01.2018 London (Veľká Británia)

armádny dôstojník, odbojár, generálmajor, československý pilot britského Kráľovského letectva (RAF)

100. výročie narodenia

5. výročie úmrtia

farme a získavať vedomosti o výrobe ovčieho syra za účelom budúceho podnikania. Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa dobrovoľne prihlásil do britskej armády. Pretože v tomto čase mal len šesťnásť rokov, pridali si jeden rok navyše. Vstúpil do britského kráľovského letectva (RAF). Neskôr bol prevelený do československých vojenských jednotiek v Británii (1940). Lietal ako rádiotelegrafista a neskôr palubný strelec na americkom lietadle Consolidated B-24 Liberator, v 311. československej bombardovacej perute RAF, v ktorej nalietal 1200 letových operačných hodín. Spolu s inými členmi perute sa podieľal na úspešnom potopení 27. decembra 1943 nemeckej zásobovacej lode Alsterufer, ktorá prevážala z Japonska strategickú volfrámovú rudu, potrebnú na výrobu zbraní. Za tento čin bol vyznamenaný Československým vojnovým krížom 1939. Zúčastnil sa operácie vylodenia spojencov v Normandii, Overlord (1944). S britskými letcami sprevádzal spojenecké zásobovacie lode do sovietskeho Murmanska.

Počas vojny boli jeho rodičia, ako Židia, umiestnení do pracovného tábora na Slovensku, odkiaľ unikli do hôr.

Po ukončení vojny sa nakrátko vrátil do Československa. Slúžil ako letecký dôstojník. Pretože nesúhlasil s politickým režimom v krajine, z obavy pred prenasledovaním, opäť odišiel do Anglicka (1946). Oženil sa, narodili sa mu dve dcéry a venoval sa podnikaniu v železničnej doprave. V Anglicku sa usadila neskôr tiež jeho matka a sestra.

Bol jedným z posledných československých pilotov britského kráľovského letectva (RAF).

Stretol sa s britskou kráľovnou Alžbetou II počas jej pobytu na Slovensku (2008).

Bol nositeľom mnohých vysokých medzinárodných vyznamenaní, vrátane slovenského vojenského Radu Bieleho dvojkríža III. triedy udeleného prezidentom SR za mimoriadne zásluhy v boji proti fašizmu počas druhej svetovej vojny, Pamätnou medailou Milana Rastislava Štefánika, českej Medaily Za hrdinstvo. V roku 2015 mu bolo udelené čestné občianstvo mesta Bytča.

JANOVSKÝ Štefan

* 29.01.1853 Bytča

† 14.11.1881 Piešťany

katolícky kňaz, kaplán, filozof, publicista

170. výročie narodenia

S využitím prameňov od Danielika, Bossueta a Jahna napísal filozofickú úvahu „Rozličné sústavy filozofov oproti skutkom, akožto nedostatočné k vysvetleniu týchže. Čo rozum o skutkoch bez rozdielu držať má a ako si ich vysvetľovať?“

Študoval na gymnáziu v Trenčíne. Potom vyštudoval teológiu v Esztergome. V roku 1876 bol vysvätený za kňaza. Pôsobil ako katolícky kaplán v Suche nad Parnou, vo Veľkých Levároch a v Piešťanoch. Písal po slovensky a maďarsky príspevky do dobových časopisov. Je autorom mravoučných noviel, filozofických úvah a besedníc v „Kalocsai Néplap“, náboženských článkov v časopisoch „Kazateľ“ a „Kazateľňa“.

FEBRUÁR 2023

HLUCHÁŇ Ján Oskár

* 15.05.1907 Bytča

† 20.02.1993 Trenčín

armádny dôstojník, odbojár

30. výročie úmrtia

Navštevoval ľudovú školu v Bytči (1913-18) a meštiansku školu v Žiline a Bratislave (1918-1922). Neskôr študoval na Vyššej obchodnej škole v Kežmarku (1922-25), kde maturoval. V roku 1927 nastúpil ako vojak na základnú vojenskú službu. Absolvoval školu pre dôstojníkov pechoty v zálohe v Košiciach (1927-1928). V roku 1930 bol preložený do zálohy ako podporučík. V roku 1934 bol povýšený do hodnosti poručíka pechoty v zálohe a prijatý do dobrovoľnej ďalšej činnnej vojenskej služby (1934-1937). V zálohe bol povýšený na nadporučíka pechoty (1938). Po čiastočnej mobilizácii bol krátko v činnnej službe a následne z nej prepustený (1938). Na jar 1939 bol povolaný na mimoriadne vojenské cvičenie. Bol menovaný za veliteľa roty a pôsobil ako dôstojník pechoty slovenskej armády z povolania. Neskôr bol aj spravodajským dôstojníkom v Trebišove. Po kurze veliteľov pohraničných rôt v Bratislave (1939-1940) sa stal veliteľom pohraničnej roty v Michalovciach, neskôr aj iných rôt. Bol povýšený na stotníka pechoty (1940), premiestnený do pešieho pluku v Bratislave a ustanovený za veliteľa roty (1940-1941). V polovici roku 1941 odišiel do poľa. Bol veliteľom roty, potom veliteľom motorizovaného pešieho pluku (1942). Začiatkom 1943 sa vrátil z poľa. Bol pridelený ako veliteľ strážneho práporu k náhradnejrote. Neskôr bol ustanovený za prvého plukovníka pobočníka obranného dôst. pluku a veliteľa Svätoplukových kasární. Začiatkom augusta 1944 bol pridelený k náhradnému práporu pešieho pluku vo Zvolene a ustanovený jeho veliteľom. Zapojil sa do druhého čs. odboja. Aktívne bojoval v Slovenskom národnom povstaní (1944-1945) v ktorom najskôr pôsobil ako

veliteľ povstaleckého práporu v priestore Zvolen – Lučenec. Zúčastnil sa bojov o Veľký Grič, pri Handlovej a Prievidzi. Velil povstaleckým peším práporom. Po potlačení povstania sa skrýval v horách (Nízke Tatry), v priestore Prašivá – Moštenica – Lazy – Píla. v Nízkych Tatrách. Na základe dekrétu Slovenskej národnej rady /SNR/ sa začiatkom roku 1945 prihlásil a bol prijatý do československej armády, ako kapitán pechoty z povolania a veliteľ práporu. V r. 1945-49 zastával funkcie veliteľa posádky a náčelníka štábu pešieho pluku v Levoči (1945), Štefánikových a Jiskrových kasárni Košiciach (1946), veliteľa posádky v Martine a v Nitre. Hodnostne bol povýšený na štábneho kapitána pechoty (1945), majora pechoty (1946). Absolvoval kurz veliteľov oddielov na Vojenskej vysokej škole v Prahe (1947). V 1948 roku povýšený na podplukovníka (1948). O rok neskôr preložený z politických dôvodov na dovolenku s čakaním (1949) a potom prepustený z armády (1950). Zamestnal sa ako úradník v podniku Československé štátne lesy závod Malacky (1950-1953). Neskôr pracoval v Karpatskom lesnom priemysle v Pezinku (1953-1958) a od 1958 roku v závode ČSAD Trenčín. V roku 1991 bol na základe zákona mimosúdne rehabilitovaný v hodnosti plukovníka vo výslužbe.

Bol držiteľom mnohých vojenských vyznamenaní, o.i. Za hrdinstvo II. stupňa a pamätnou medailou Radu SNP.

HELLER Bernard

* 16.03.1871 Bytča

† 26.02.1943 Budapešť (Maďarsko)

právník, učiteľ, vedec, arabista, folklorista, publicista, literárny historik

80. výročie úmrtia

ktorým zasvätil svoj život. Zisťoval a bádaval vzájomné vzťahy medzi židovským, arabským a kresťanským folklórom (rozprávky, povesti, príslovia, legendy), a ich odraz v dielach niektorých nemeckých a maďarských spisovateľov. Tomuto štúdiu venoval diela *Die Bedeutung des arabischen Antar-Romans fuer die vergleichende Literaturkunde* (1931) a *Das hebraeische und arabische Maerchen* (v J. Bolte a G. Polivke *Anmerkungen zu den Kinder-und Hausmaerchen der Brueder Grimm*, 4 /1930/), 315–418).

Písal komparatívne (porovnávacie) štúdie o západoeurópskej literatúre, najmä o židovských vplyvoch na západoeurópskych, najmä niektorých nemeckých a maďarských prozaikov a básnikov. Bol autorom väčšiny článkov o legendách o islame a legendách okolo biblických osobností pre encyklopédiu islamu (4 zväzky, 1913–36) a pre nemeckú encyklopédiu judaiku (10 zväzkov, 1928–34).

Prispieval do *Revue des Etudes Juives*, *Jewish Quarterly Review* a *Monatsschrift fuer die Geschichte und Wissenschaft des Judentums*. V posledných rokoch života sa venoval štúdiu apokryfu. Preložil *Tobiášovu knihu* a dodatky k Danielovi pre knihu A. Kahanu *Ha-Sefarim ha-Hizonim* (1947). Bol členom etnografických a orientálnych spoločností Maďarskej akadémie vied.

BATICIUS Mikuláš (BATUZI, BATICKÝ, BARICIUS)

* 2. polovica 16. storočia (pravdepodobne okolo roku 1560) Veličná

† 1623 Veličná

evanjelický farár, učiteľ, príležitostný básnik

400. výročie úmrtia

dohodnuté základy evanjelickej cirkvi na Slovensku. Viedol denník, ktorého rukopis je súčasťou arcibiskupskej knižnice v maďarskej Pannonhalme.

SĘDZIWIÓJ PAŁUKA z Szubina (SANDZIVOJ zo Šubina)

* pred rokom r. 1328

† po 28.05.1405

poľský veľmoža, palatín kališský, miestodržiteľ (regent) Poľského kráľovstva

695. výročie narodenia

Vladislavom Jagelo (*pol.* Władysław Jagiełło/, veľkvojvodom litovským (1386). Zaslúžil sa o vznik mesta Szubin (*slov.* Šubin). Zo zachovalých písomností vyplýva, že 23. júna 1403 roku sa stal majiteľom Bytče, ktorú získal od

Vyštudoval školu pre rabínov (1896) a univerzitu v Budapešti, po ukončení ktorej pôsobil ako učiteľ francúzskej, nemeckej a maďarskej literatúry na nežidovskom gymnázium (1896-1919). Neskôr sa stal riaditeľom novozaloženej židovskej strednej školy v Budapešti (1919). V rokoch 1922 - 1931 vyučoval biblistiku na rabínskom seminári v Budapešti a potom sa stal dozorcom židovských škôl v Budapešti. Venoval sa štúdiu hagady (agady), biblistiky, islamu a hebreistiky,

Pôsobil ako učiteľ na bytčianskom gymnázium, ktorého sa stal prvým rektorom (1584). Neskôr na náklady Imricha Forgáča /*mad.* Forgách/ (1538-1599), hlavného župana trencianskej stolice, manžela Kataríny Zrínskej (1545-1585), vdovy po Františkovi Thurzo (1512-1574) a majiteľa bytčianskeho panstva, vyštudoval univerzitu v nemeckom Wittenbergu. Počas štúdia písal príležitostné básne, chválospevy a žalospevy (elégie). Po návrate zo školy pôsobil ako evanjelický farár v Trenčíne, rodnej Veličnej (1619). Stal sa seniorom evanjelickej cirkvi. Zastupoval Oravu na evanjelickom synode v Žiline (1610), na ktorom boli

Pochádzal zo starého poľského šľachtického rodu erbu Topór. Zastával množstvo významných šľachtických a kráľovských postov. Od roku 1381 až do smrti bol vojvodom kališským. Ako podporovateľ a prívrženec uhorského kráľa Ľudovíta Veľkého z Anjou (1326-1382), ktorý sa stal tiež poľským kráľom v r. 1370, bol kráľovským námestníkom a regentom Poľského kráľovstva (1381). Po smrti kráľa /1382/ sa zaslúžil o príchod kráľovskej dcéry Hedvigy z Anjou (*pol.* Jadwiga Andegaweńska) do Poľska, jej korunovanie na poľského kráľa /1384/ a následne jej sobáš s

nitrianskeho biskupa Petra II. (1399-1403) výmenou za majetky, ktoré vlastnil pod Zoborom, v blízkosti biskupského sídla.

Z vôle uhorského kráľa Žigmunda Luxemburského (1368-1437) bol správcom a majiteľom slovenských hradov (1398-1403): Bystrica, Lietava, Strečno, Hričov, Žilina, Starý hrad (strečniensky), ktoré boli spolu s hradom Rajec a Budatín, súčasťou Bystrického županstva („comitatus Biztriciensis“). Bol otcom Dobrochny (Dobručna, Dobrosława) zo Szubina, manželky Stibora zo Stiboric a Beckova (*pol.* Ścibor ze Ściborzyc) /1347-1414/, ktorého syn Stibor mladší zo Stiboric prevzal slovenské panstvá a majetky po smrti Sandzivoja.

ZÁVODSKÝ Juraj

* 1568 Žilina

† 1626 Bytča

kronikár, básnik

455. výročie narodenia

Pochádzal zo zemianskeho rodu zo Závodia. Po štúdiách na domácich a zahraničných školách, pôsobil v službách Juraja Thurzu, ktorého bol tajomníkom (1586-1616). Po palatínovej smrti slúžil do 1624 roku Alžbete Czoborovej, palatínovej vdove. Predpokladá sa, že sa podieľal a zúčastnil rokovania evanjelickej synody v Žiline (1610). Počas pobytu na turzovskom dvore vnímal a zapisoval dôležité udalosti, ktoré sa udiali, alebo ktorých bol svedkom. Písal príležitostné latinské básne. Napísal po latinský kroniku „Diarum rerum per Hungariam ab anno 1586 usque ad annum 1624 gestarum“, ktorá opisuje históriu 15-ročnej vojny s Turkami, stavovské povstania Štefana Bočkaja (*mad.* Bocskay István) a Gabriela Betlena (*mad.* Bethlen Gábor). Obsahuje tiež podrobný popis tatárskeho vpádu na stredné a západné Slovensko (1599), ničivé plienenie vojakov Bočkaja – hajdúchov, v Trenčíne a na Orave.

Pripomíname si:

CHALUPKA Samuel starší

* prelom 16.-17. storočia Partizánska Ľupča

† 1668 Trenčín

učiteľ, evanjelický farár, básnik, rečník

355. výročie úmrtia

HURBAN Jozef Miloslav

* 19.03.1817 Beckov

† 21.02.1888 Hlboké (okr. Senica)

spisovateľ, redaktor, evanjelický farár, prvý predseda Slovenskej národnej rady (1848)

135. výročie úmrtia

KRÁĽ Fraňo

* 09.03.1903 Barton (Ohio-USA)

† 03.01.1955 Bratislava
básnik, prozaik, politik

120. výročie narodenia

Zdroj: „Slovník historických osobností mesta Bytča“, oprac. Waldemar Oszczyda, Mesto Bytča, Bytča 2021

Kalendár významnejších výročí v histórii Bytče – rok 2023

- 755. rokov najstaršia písomná zmienka o Hrabovom /1268/
- 645. rokov V listine podľa ktorej biskup Dominik predal dedičné richtárstvo v Bytči Petrovi, synovi Damiána, je prvý údaj o Bytči ako meste – civitas; mesto Bytča malo udelené výsady Turčianskeho Svätého Martina /1378/
- 585. rokov najstaršia písomná zmienka o Mikšovej /1438/
- 460. rokov František Thurzo získal hrad Hričov a starý zámok v Bytči s panstvom a mestečkom /1563/
- 425. rokov Narodil sa Imrich Thurzo, jediný syn Juraja Thurzu /1598/
- 385. rokov posledná správa o chýrnom evanjelickom gymnáziu v Bytči /1638/
- 155. rokov Leopold Popper kúpil Bytčianske panstvo /1868/; vznik prvej parnej pily Leopolda Poppera a výstavba budovy židovskej školy
- 140. rokov vybudovanie železnice pri Bytči /1883/
- 125. rokov pripojenie Beňova k Mikšovej /1898/
- 105. rokov dobrovoľníci z Bytče bojovali proti maďarskému oddielu v bitke pri Kotešovej /1918/
- 95. rokov výstavba meštianskej školy /1928/
- 90. rokov výstavba plavárne /1933/
- 45. rokov výstavba domu smútku /1978/
- 35. rokov začiatok výstavby sídliska Úvažie /1988/
- 25. rokov dostavba bytov na sídlisku Úvažie /1998/; osamostatnenie sa obce Hlboké nad Váhom
- 25. rokov priateľstva, partnerstva a spolupráce Bytče s poľským mestom Opoczno

Spracoval: Waldemar Ireneusz Oszczyda

Zdroj: <http://www.bytca.sk/historia-mesta/>

Spomienka na Miloša Horanského

V sobotu 07. 01. 2023 zomrel režisér Miloš Horanský.

Z denníka Právo od autorky menom Radmila Hrdinová citujeme: „Vo veku 90 rokov zomrel v sobotu 07. 01. 2023 po dlhej nemoci básnik, režisér a pedagóg Miloš Horanský. Právo o tom informoval Zdeněk Prokeš s odkazom na

informáciu manželky Miloša Horanského.“ V Práve s ao ňom ďalej píše: „ Miloš Horanský bol významnou osobnosťou českej réžie druhej polovice 20. storočia, jedným zo zakladateľov Klubu angažovaných nestraníkov a tiež autorom niekoľkých básnických zbierok. Narodil sa 14. 06. 1932 vo Veľkej Bytči na Slovensku, základnú školu a gymnázium absolvoval v Kroměříži a v rokoch 1950 – 1954 vyštudoval réžiu na pražskej DAMU a brnenskej JAMU. Po absolutoriu pôsobil v divadlách v Novom Jičíne, Opave, Ostrave a v rokoch 1953 – 1968 bol režisérom v divadle E. F. Buriana v Prahe. V roku 1968 spoluzaložil Klub angažovaných nestraníkov, do jeho činnosti sa aktívne zapojil, čo mu na začiatku normalizácie vynieslo dočasný zákaz práce v divadle. V roku 1970 s Františkom Hrdličkom a Zdenou Bratršovskou spoluzaložil a viedol experimentálne Bílé divadlo a potom pôsobil v Západočeskom divadle v Chebe, kde bol umeleckým šéfom. Po zostavení sa z vážnej autonehody, ktorá ho takmer pripravila o život, nastúpil v roku 1973 ako umelecký šéf činohry Divadla F. X. Šaldy v Liberci, kde v priebehu 10 rokov vytvoril výraznú éru, behom ktorej tu vybudoval kvalitný herecký súbor s ním uvádzal dramaturgicky náročný repertoár, vrátane súčasných hier ktorých vznik inicioval. Do libereckého divadla priviedol tiež rad súčasných básnikov na nedel'né matiné poézie, ktoré pravidelne uvádzal. Po Liberci pôsobil krátko v Mestskom divadle na Kladne a potom v Mestských divadlách pražských, kde bol v rokoch 1991 – 1993 umeleckým riaditeľom Divadla ABC. Dlhoročná a sústavná bola Horanského spolupráca s Divadlom Viola, kde vytvoril radu inscenácií a mimo iné Máchov Máj s Barborou Hrzánovou, hru o Božene Němcovej Neumím jinak než láskou s Tatianou Dykovou, Lidský hlas s Vilmou Cibulkovou, Svítočnú Shakespearaovu poštu kde tiež účinkoval s Martinom Hilským a Hanou Maciuchovou. Spolupracoval s radou ďalších divdiel. Významná bola aj jeho činnosť v Československom a potom v Českom rozhlase a tiež televízií, kde bol častým účastníkom debát o umení. Objavoval sa aj ako herec v niekoľkých filmoch a televíznych inscenáciach. Od 90. rokov 20. storočia pôsobil ako pedagóg na DAMU, kde bol v roku 1997 menovaný profesorom, v rokoch 1994 – 1997 pôsobil vo funkcii dekana DAMU. Okrem svojej divadelnej kariéry bol Miloš Horanský významným predstaviteľom českej poézie. Publikoval od roku 1960, mimo vlastnú tvorbu i recenzie poézie a prózy. Ako básnik vydal niekoľko zbierok (Lunovrat, Grafické básne, Amortale, Ruce Goliášovy, Tykavka, Pálení hlíny, Textamenty a iné). Svoje úvahy o umení publikoval v rade novin a časopisov, mimo iných aj v denníku Právo. Zastával radu verejných funkcií rokoch 1990 – 1991 bol v Divadelnej obci miestopredsedom sekcie Slovo, od mája 1992 do jara 1994 bol predseda Združenia nezávislých spisovateľov K 89.“

Ako ďalší prameň informácií o Milošovi Horanskom je rozhlasová reportáž. Scenár k rozhlasovej reportáži o Milošovi Horanskom (básnikovi, divadelnom režisérovi a autorovi literatúry pre deti) spracovali: Katarína Ferková, Dan Kudráš, Rudolf Makula, Nikola Olachová a Erik Ištók pod vedením pani učiteľky Mgr. Viery Neizerovej.

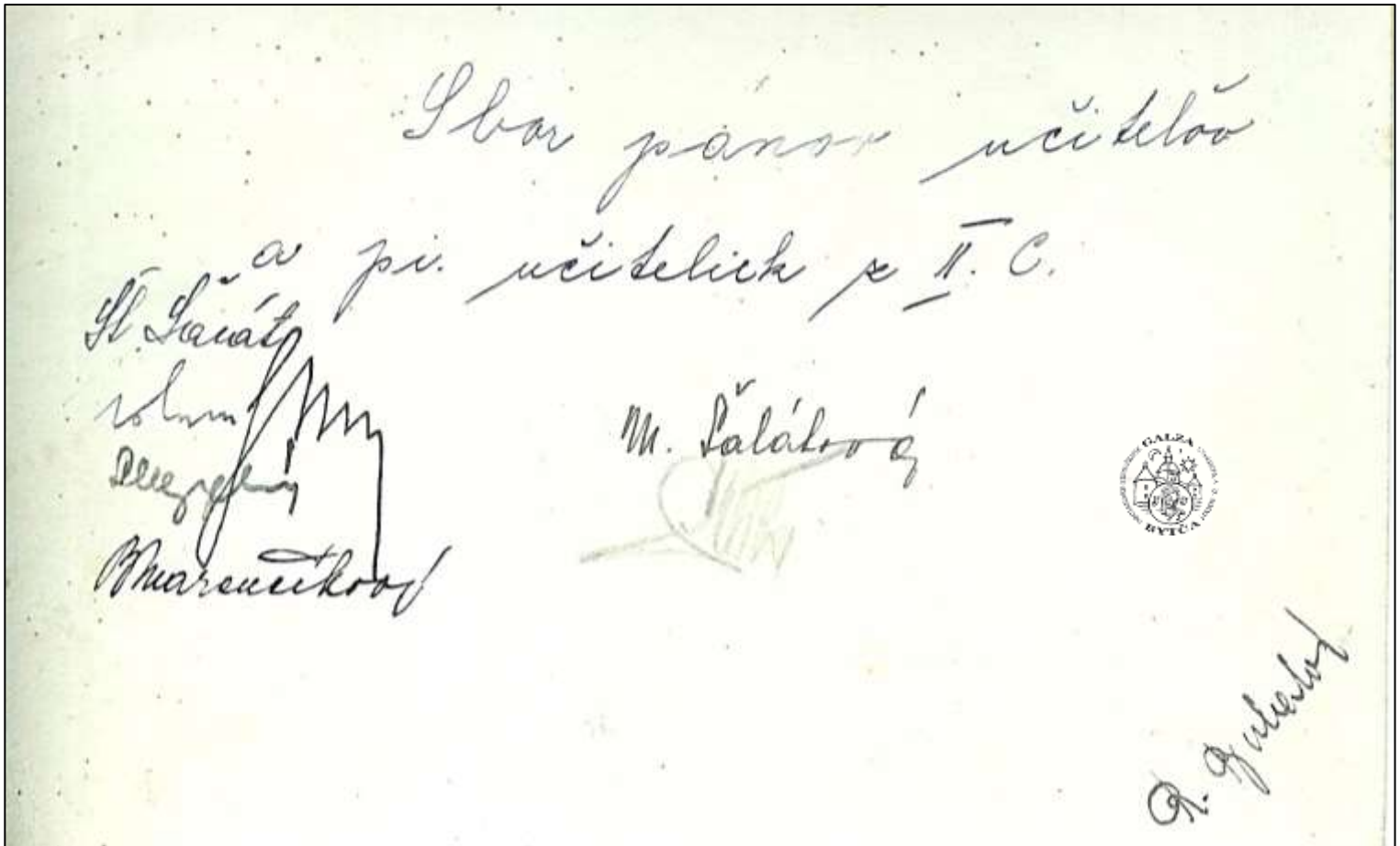
Miloš Horanský spomína v príbehu s názvom „Mé setkání s prezidentem“. Tento príbeh rozpráva o rannom detstve pána Miloša Horanského, ktoré prežil na Slovensku v období prvej Slovenskej republiky. „Narodil som sa na Slovensku v mestečku Veľká Bytča. Je to malebné, je to na Váhu, je to neďaleko Žiliny a tam som mal časť detstva. Narodil sa tam slovenský prezident Tiso. A dokonca chodil s mojou maminkou do školy. V detstve mal dobrého rómskeho kamaráta, pastiera, ktorému hovorili Ebebebe a ktorý bol deportovaný do koncentračného tábora. Ako ďalej spomína: „My sme ho milovali, on bol starší, on bol rozkošný, bol hrbatý, bol taký veľmi neobvyklý, taká silná mohutná hlava, ľahko bláznivý, veľmi veselý, trochu tajomný a mal sugestívny vplyv na nás ako na deti a bol vlastne akási naša hlava. A potom dostal obsielku, bol slávnostne oblečený, nevedel kam ide. Prišiel nákladčák, tam slepičák, schody a a po nich vystupovali jednotliví Romovia alebo židia do lágru. A my ako deti sme stáli dole a plakali a hovorili Ebebe, Ebe, Ebe, lúčili sme sa, robili krížiky a plakali. Ebebe nám odišiel a už sme ho nikdy nevideli.“ Neskôr sa rodina Horanských odsťahovala do mesta Trnava. V neskoršom období, teda počas obdobia prvej Slovenskej republiky otec Miloša Horanského nesmel zostať na Slovensku, lebo bol českej národnosti. O pomoc žiadali aj prezidenta prvej Slovenskej republiky Jozefa Tisa. Potom, keď sme mali odísť zo Slovenska, tak maminka povedala otcovi: Vieš čo Vladuško, pôjdeme za Jozefom Tisom, či nedovolí, aby sme tu ostali.“ „Takže ja z jednej strany, bráška z druhej strany, rodiče nás vzali a jeli sme do Bratislavy a ja som sa setkal ako malý kluk, si pamatuji toho prezidenta Jozefa Tisa. Byl velmi vlídny, oslovil maminku, jakože byli spolu jako spolužáci a jenom vysvětlil, že to nejde z politických důvodů, že bychom mohli do Bratislavy, že Bratislava je tolerantnější,..... ale, že ta Trnava byla tak ostrá, fašizující, že tam zůstat nemůžeme. Tak otec řekl: „Ne, nepůjdeme nikam.“, bol urazený tým vyhadzovom z toho Slovenska a zakromidloval rodinu do Kroměříže.“ Ako malý chalan vnímal Miloš Horanský osobné stretnutie s prezidentom Jozefom Tisom ako veľmi vrele. Bola to taká autorita hovoriť s prezidentom. Otec Miloša Horanského túto situáciu vnímal opačne. Takto spomína Miloš Horanský na stretnutie s prezidentom Jozefom Tisom. Na záver reportáže sa Miloša Horanského spýtali na jeho životné krédo a on odpovedal: „Jedno je křesťanské. Milovat bližního, aspoň tak jako sebe, Čili, úctu k sobě a to máme dáno a teď je důležité totéž mít k bližnímu.“ Zdroj - fotka: <https://d-dur.rozhlas.cz/milos-horansky-1932-2023-v-kostele-jsem-doma-7552313>.

Spracoval PhDr. Martin Gácik

Školské fotky

1. nepoznáme, 2. Margita Lubuškyová, 3. Balalová, 4. Emil Tiso – riaditeľ, 5. dekan Hrabovec, 6. Margita Šalátová, 7. Filoména Lengyelová, 8. Ludovít Meliš Čuga, 9. Johana Makovická, 10. Alexander Lubušky, 11. Rudolf Krátkoruký, 12. Vojtech Uhrík, 13. kaplán, 14. Anna Brišková, 15. Bernardína Marenčíková, 16. Štefan Šalát

Spracoval PhDr. Martin Gácik za spolupráce s K. Kasagrandovou, A. Harantovou, Mgr. M. Harantovou, Amáliou Kypúsovou rodenou Strúžková a B. Behrikom

1. Ľudovít Meliš Čuga, 2. Jolana Makovinská, 3. neznáma, 4. Štefan Jánošík, 5. Bernardína Marenčíková, 6. neznáma, 7. Emil Tiso, 8. Alexander Lubušky, 9. neznáma, 10. neznáma, 11. neznámy, 12. Margita Šalátová, 13. Štefan Šalát

1. Štefánia Václavíková, 2. Filoména Lengyelová, 3. dekan Hrabovec, 4. Emil Tiso – riaditeľ, 5. neznáma, 6. Jolana Makovická, 7. Rudolf Krátkoruký, 8. Ľudovít Meliš Čuga, 9. Anna Brišková, 10. Vojtech Uhrík, 11. neznámy, 12. Bernardína Marenčíková, 13. Štefan Šalát, 14. Ján Badík
Spracoval PhDr. Martin Gácik za spolupráce s K. Kasagrandovou, A. Harantovou, Mgr. M. Harantovou, Amáliou Kypúsovou rodenou Strúžková a B. Behříkom

Milí čitatelia,

nový rok chcem začať s humorom i keď nám všetkým do smiechu moc nie je, ale držím sa hesla, že s humorom ide všetko ľahšie a aj veci vyzerajúce hrozne sa dajú riešiť brilantne s nadhľadom a vtipom. Vyhneme sa tak zbytočnému rozčuľovaniu, stresu a iným nepríjemnostiam. Humor je zdrojom zábavy a dobrý spoločník na chvíľe oddychu a to bol aj môj zámer v tomto čísle.

Zimná story

Zasa nás tá zima raz zaskočila,
no čo, už to takto pravidelne býva,
cesty sú v dezolátnom stave,
nervozita a chaos tu všade vládne.

Pred zimou sme vždy o krok vpredu,
ale iba pokiaľ ešte nieto snehu,
keď príde prvý sneh a mráz,
tak sme všetci v konečníku zas.

.... že nám netečie plyn, ani ropa?
No to je katastrofa!
Nakúpme si preto veľa strukovín,
Nech máme aspoň ten plyn.

Vivat Slovakia

Ako sa tu máme?

Nič moc, dražoba tu vládne.

Vrchnosť nám sľubuje návrat k prosperite,
no iba tým, čo sú pri koryte,
my ostatní nevidíme žiaden progres,

žiadnu zmenu,
ani len malý náznak,
ak tu má byť zasa dobre,
tak pomôže iba zázrak.

Zasa sú tu po roku Vianoce,
každý si robí čo chce,
už aby tu bol Štedrý večer
a dovtedy nám pomáhaj svätý Peter.

Postrehy a rady:

- Heslo všetkých farmaceutických firiem dneška: „Ľudia, zdravie je v prvom rade, nebojte sa liekov máme dost na sklade.“
- Keby sme to boli vtedy vedeli, že bude teraz všetko v prdeli, tak by sme to asi takto nechceli.
- Dobrá a rýchla hnačka je lepšia ako naháňačka.
- Pomaly ďalej zájdeš a viac vypiješ!
- Postavu mal ako skriňa, stál na jednom mieste a žral ako sviňa.
- Čo z toho, že strieľal góly ako Messi a či Ronaldo, keď jeho mužstvo aj tak vypadlo.
- Obyčajne to býva koniec, keď o všetkom dôležitom rozhoduje blbec.
- Politici stále len sľubujú a ľudia-blázni sa potom čudujú.

Dedkovia a babky

Títo milí, starí ľudia,
radi žijú, no neradi sa nudia,
o deti sa starajú s láskou a nehou,
častokrát to hraničí až s biedou.

Blcha

Toto malé, čulé zvieratko,
zmení Váš život za krátko,
hryzie, kúše, hlavne v noci,
Pokiaľ žije, niet pomoci.

Myšlienka na záver: „Počúvajte tých, čo múdro mlčia a nie tých, čo hlúpo rozprávajú.“

V. Javorský

DOPREČÍTANIA!
VL

Recepty

Toto číslo venujem veľkonočným špecialitám ako inšpiráciu pre budúročných šibačov.

Banánová roláda

Suroviny: 6 vajec, 6 polievkových lyžíc práškového cukru, 5 polievkových lyžíc polohrubej múky, 1 celý prášok do pečiva, troška citrónovej kôry, trošku citrónovej šťavy.

Na **krém** potrebujeme: 1 vajce, 2 polievkové lyžice kryštálového cukru, 1 polievková lyžice kakaa a 120 g masla + 2 banány. Podľa chuti polejeme čokoládovou polevou. (Čokoláda + maslo rozpustiť a poliať)

Postup: Celé vajcia s cukrom vyšľaháme do penista. Postupne pridávame prášok do pečiva a múku. Postrúhanú citrónovú kôru a šťavu (ja dávam kvôli tomu že cesto pekne vonia. Cesto vylejeme na plech (na veľký a hlboký plech) vyložený papierom na pečenie a vo vyhriatej rúre pečieme asi 10 minút (mám plynovú, tak radšej pomaly). Po upečení cesto zvinieme do vlhkej utierky a necháme vychladnúť. Vo vodnom kúpeli vyšľaháme vajce, cukor, kakao (kto chce môže si pridať 2-3 polievkové lyžice mletých orechov) a šľaháme kým nezačne hustnúť a ťahať sa asi 20minút). Vymiešame si maslo (ja som dala 1 lyžicu práškového cukru, ale nemusí byť). A vychladnutú plnku vmiešame do masla a vyšľaháme. Vychladnutú roládu rozvinieme. A natrieme plnkou na ktorú potom ku kraju dáme dva banány....lepšie sú rovné, aby to nedopadlo tak ako mám ja. Roládu zvinieme a polejeme čokoládovou polevou, ktorú pripravujem zo 100 g varovej čokolády a 70g masla, pridám ešte jednu lyžičku oleja a roztopím vo vodnom kúpeli.

Hrnčekový koláč

Tento jednoduchší koláč volím, keď už sú šibači na návšteve a je treba rýchle prekvapenie.

Suroviny: hrnček múka polohrubá, 1. balenie prášok do pečiva, 1 bal. Vanilkový cukor, 1 hrnček kryštálový cukor, 1 orechy, ½ hrnčeku kakaa, 1 polievková lyžica škoricice mletej, 4 vajcia, 1 hrnček bieleho jogurtu, ½ hrnčeku oleja na záver 2 polievkové lyžice rumu. Podľa chuti polejeme čokoládovou polevou.

Postup: 1 hrnček = 250 ml. Všetky sypké suroviny na cesto dáme do misky a premiešame. V druhej miske zmiešame všetky tekuté suroviny. Do tekutej zmesi postupne pridávame sypké suroviny. Miešame vareškou, nie mixérom. Cesto vylejeme na plech (30x25 cm) vystlaný papierom na pečenie. Vložíme do vyhriatej rúry a pečieme na 175 °C 20 minút. Pozor, aby ste cesto nepiekli príliš dlho, malo by ostať vláčne. Pripravíme si čokoládovú polevu. Smotanu vlejeme do kastrólika a necháme zohriať, nesmie vriieť. Vložíme mliečnu čokoládu a miešame, kým sa nerozpustí. Samozrejme, môžete použiť aj horkú čokoládu, nám chutí viac s mliečnou. Polevu nalejeme na upečený koláčik a necháme stuhnúť.

Spracovali Šperkovci

Vydáva: **Občianske združenie GALZA**
IČO vydavateľa: 42 220 548
Sídlo vydavateľa: SNP 894/1, 014 01 Bytča
Evidenčné číslo: EV 4884/13
Redakčná rada: PhDr. Martin Gácik,
Barbora Šperková, Ing. Juraj Híkl.
Nepredajné. Bez apretácie. Kvartálnik.
Náklad: 100 kusov. Číslo vydané: apríl 2023

9 771339 497007